

Το πρόβλημα του κακού κατά την Ορθόδοξη

Το πρόβλημα εάν ο άνθρωπος είναι ανεξάρτητο και αυτόνομο όν, μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό γίνεσθαι είναι παλαιό. Τόσο η θεολογία όσο και η φιλοσοφία ήδη από την εμφάνισή τους, προσπάθησαν να απαντήσουν στο θέμα αυτό, άλλοτε μέσα από θέσεις ενότητας και άλλοτε μέσα από συγκρούσεις. Ιδιαίτερα κατά την Ορθόδοξη Θεολογία η σχέση ανάμεσα σε έναν Θεό κατά φύση αγαθό που κατά συνέπεια δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει κάτι διαφορετικό από την φύση Του και στην κατάσταση του σημερινού ανθρώπου, ο οποίος αν και είναι δημιούργημα αυτού του Θεού απέχει από την κατάσταση της αγαθότητας δεν θα την αφήσει αδιάφορη. Η αντίθεση ανάμεσα στον Θεό που δημιουργεί τόσο τον άνθρωπο όσο και τον περιβάλλοντα αυτόν κόσμο «καλόν λίκον», και στο κακό του κυριαρχεί μέσα στην κτιστή πραγματικότητα κάνοντας την ζωή του ανθρώπου αγχώδη και δυστυχισμένη, αποτέλεσε για τους Πατέρες της Εκκλησίας βασικό

μέλημα θεολογίας.

Σύμφωνα με την βιβλική διήγηση ο άνθρωπος δημιουργήθηκε από ένα Θεό κατά φύση Αγαθό, μάλιστα τον μοναδικό Αγαθό και Καλό¹. Η διατύπωση αυτή συνεπάγεται ότι το αγαθό δεν είναι κάτι το απρόσωπο και απροσδιόριστο αλλά ταυτίζεται με αυτόν το Δημιουργό² από την στιγμή που προέρχεται από Αυτόν. Δημιουργός και Αγαθό είναι ταυτόσημα. Οτιδήποτε προέρχεται από την πηγή του Αγαθού, μετέχει κατά χάριν στην αγαθότητα του Δημιουργού. Άνθρωπος και κτίση μετέχουν αυτής της αγαθοποιού ενέργειας του Θεού αφού προέρχονται από Αυτόν. Ιδιαίτερα ο άνθρωπος ο δημιουργηθείς «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση³» του Θεού μετέχει οντολογικά της θείας αγαθότητας.

Οι πρωτόπλαστοι ζώντας μέσα στην παραδείσια κατάσταση έρχονται σε απευθείας επαφή με τον Θεό, ζουν καθημερινά μέσα στην χάρη και την παρουσία Του. Βέβαια ο Θεός δεν περιορίζεται μέσα στα όρια του κτιστού και της κτιστής σχέσεως. Η επικοινωνία Του όμως με τα δημιουργήματα Του αυτομάτως Τον τοποθετούν εντός της κτιστής πραγματικότητας χωρίς να Τον εγκλωβίζουν σε αυτήν. Συνέχει και συντηρεί τα πάντα⁴. Αυτή η επαφή Του, η συντήρηση και η συνοχή της κτίσης από τον Θεό φανερώνει την αγάπη και την αγαθότητα Του. Δημιουργία και συντήρηση της κτίσης έχει ως φυσική συνέπεια την ανοδική προς τον Θεό πορεία της. Ο Λόγος του Θεού θα αποκαλύψει την θεία αγαθότητα και η αποκάλυψη αυτή θα μαρτυρήσει και θα συμβολίσει την αγάπη Του προς το άνθρωπο⁵.

Βασική αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου και του κόσμου από τον Θεό είναι ότι ούτε ο πρώτος ούτε ο δεύτερος είναι αυθύπαρκτα, αναίτια και άναρχα. Απορρέουν από τον Θεό Δημιουργό και μάλιστα δημιουργήθηκαν *ex nihilo*. Για τον λόγο αυτό και ο άνθρωπος και η κτίση είναι μεταβαλλόμενοι, τερπτοί. Όλα λοιπόν είναι κατά φύση μεταβαλλόμενα και τερπτά, πλην της λογικής του ανθρώπου. Διότι εντός της λογικής του ανθρώπου βρίσκεται το αυτεξούσιο του, εκείνη η εσωτερική δύναμη, που έχει την χάρη να τον οδηγήσει είτε προς το αγαθό είτε προς την έλλειψη αυτού, δηλαδή προς αυτό που ονομάζουμε κακό. Επειδή ο άνθρωπος δεν είναι εις θέση να δημιουργήσει το καλό αλλά μετέχει σε αυτό η απόρριψή του αυτομάτως τον οδηγεί στο κακό. Ως εικόνα του Θεού μέσα στην κτίση οφείλει να εργάζεται και να φροντίζει για αυτήν⁶, από την στιγμή μάλιστα που την υποστασιάζει και την συνοψίζει. Η πορεία και η τελείωση της δημιουργίας είναι ταυτόσημη με την πορεία του ανθρώπου⁷. Είναι δε το μοναδικό από τα δημιουργήματα ο άνθρωπος που δεν δύναται να θεωρηθεί σαν αυθύπαρκτο, ούτε σαν δεδομένο ούτε ακόμη και από αυτόν τον Θεό. Μόνος ανάμεσα σε όλο τον κτιστό κόσμο μπορεί να οικειοποιηθεί τον Θεό ή να τον απορρίψει. Τίποτε δεν είναι προκαθορισμένο και αυτονόητο για τον άνθρωπο, ούτε ακόμη και αυτή η μετοχή του στην θεία χάρη. Ελεύθερα ο άνθρωπος εναγκαλίζεται τον Δημιουργό και ελεύθερα πάλι μπορεί να τον αρνηθεί και να απομακρυνθεί από Αυτόν⁸.

Ενώ λοιπόν ο άνθρωπος είναι ελεύθερος μπροστά στην αποδοχή ή όχι του καλού, στον Θεό δεν υπάρχει το «εναντίον», δεν απαρτίζει μέρος της φύσης Του⁹. Ο Θεός

είναι φύση αγαθός και όχι αγαθός σε αντίθεση ή σε έλλειψη του κακού. Ακόμη και όταν ονομάζει ο άνθρωπος τον Θεό αγαθό τον ονομάζει υπό την σχηματική του έννοια, διότι ο Θεός βρίσκεται πάνω από κάθε ανθρώπινη έννοια. Σε αντίθεση με την αγαθότητα του Θεού, το κακό δεν υφίσταται οντολογικά από την στιγμή που δεν προέρχεται από την πηγή κάθε υπάρξεως, δηλαδή από τον Θεό. Δευτερογενώς θα εμφανιστεί μέσα στην κτίση, υφιστάμενο μόνον εκεί που το καλό είναι ανύπαρκτο. Δεν δύναται όμως να υπάρξει εγκατάλειψη του καλού χωρίς την αυτεξούσια βούληση του ανθρώπου και την ελεύθερη επιλογή του¹⁰. Το καθαυτό ανύπαρκτο κακό αποκτά υπόσταση σε κάθε αυτεξούσιο ον που εθελουσίως εγκαταλείπει το καλό. Κατά την βιβλική διήγηση ακόμη και αυτός ο Διάβολος ήταν άγγελος, η δε ελεύθερη απομάκρυνσή του από τον Θεό και η εγκατάλειψη της ενώσεώς του με Αυτόν τον καθιστούν δαίμονα και ενάντιο του Θεού. Η δε κακία, τα πάθη, η εγκληματικότητα και κάθε παρά φύση κατάσταση του ανθρώπου δεν έχουν κάποια ιδιαίτερη ουσία ή υπόσταση ή υφίστανται οντολογικά. Είναι καταστάσεις που προέρχονται από την ηθελημένη και ελεύθερη άρνηση του λογικού ανθρώπου να παραμείνει ενωμένος με τον Δημιουργό.

Τα πάθη και η αμαρτία είναι καταστάσεις πρωταρχικώς πνευματικές και μεταπτωτικές, δεν ανήκουν δηλαδή στην φύση του ανθρώπου. Είναι καταστάσεις πνευματικές που εμφανίζονται δευτερογενώς στον άνθρωπο, οφειλόμενες στη καταστροφή και στην παραφθορά της ανθρώπινης φύσης μετά την παρακοή και την πτώση. Οι Πατέρες θα τα χαρακτηρίσουν ως ασθένεια της ψυχής, ασθένεια που γίνεται συν τω χρόνω μόνιμη¹¹. Ακόμη και όταν ο άνθρωπος μετανοεί χρειάζεται πολύς πνευματικός αγώνας για να απομακρυνθούν. Και αυτό γιατί οι Πατέρες δεν θα θεωρήσουν ως πρωταρχική αιτία αυτής της ασθενούς ανθρώπινης φύσεως τον συναισθηματικό του κόσμο η τις επιθυμίες του αλλά την άγνοια του Θεού. Έτσι το λογικό σκοτίζεται, αμαυρίζεται και προσπαθεί να υποβιβάσει τον άνθρωπο από την πνευματικό κόσμο στο κόσμο των αισθήσεων¹². Αυτή η καθοδική πορεία και η υποταγή του νου και του λογικού στις αισθήσεις, συνεπάγεται ταυτόχρονα και την υποταγή όλων των άλλων ψυχικών δυνάμεων. Με αυτόν τον τρόπο ασθενεί και μολύνεται ολόκληρη η ψυχή του ανθρώπου και ανατρέπεται η φυσική της λειτουργία (δηλ. η ανοδική πορεία προς τον Θεό). Αυτή η μόλυνση όμως της ψυχής δεν περικλείει μόνο την ασθένεια του νου, αλλά επεκτείνεται σε όλες της λειτουργίες της από την στιγμή που κατά την ορθόδοξη παράδοση η ψυχή θεωρείται ως κάτι το ενιαίο και πολυδύναμο που εμπερικλείει όλες τις πνευματικές λειτουργίες του ανθρώπου¹³.

Βεβαίως η συνέπεια του προπατορικού αμαρτήματος εκτός από τις προσωπικές οδύνες που θα γεννήσει για την ανθρωπότητα συνεπάγεται και την διατάραξη των διαπροσωπικών σχέσεων. Στην μεταπτωτική κατάσταση ο άνθρωπος βρίσκεται σε συνεχή εξάρτηση από το περιβάλλον του. Με την αμαρτία «μολύνει» το περιβάλλον του και από το «μολυσμένο» περιβάλλον του επιστρέφει την ίδια πνευματική μόλυνση. Άρα λοιπόν η Ορθόδοξη Θεολογία δεν μπορεί να εισέλθει στην

διαμάχη ανάμεσα στην εμφυτότητα και στην περιβαντολογική επίδραση. Ο αρρωστημένος από την αμαρτία άνθρωπος βρίσκεται σε μια σχέση δεκτικότητας με το περιβάλλον του. Ακόμη και αυτό το θεϊκό περιβάλλον βρίσκεται μέσα στο φυσικό και ιστορικό περιβάλλον. Για την Ορθοδοξία αυτό που έχει σημασία είναι η πρατεραιότητα στην σχέση που δίνεται και στον δραματικό αγώνα για τελείωση και ανάπτυξη. Τίποτε δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αυτονόητο και τετελεσμένο. Ο άνθρωπος μπορεί να τελειοποιηθεί και να θεωθεί όπως μπορεί και να δαιμονοποιηθεί.

Η αριστοτελική άποψη για την πόλη και τον άνθρωπό ως κοινωνικό ον¹⁴ λαμβάνει μια νέα προοπτική κάτω από την χριστιανική Θεολογία. Η διαπροσωπικές σχέσεις, η έννομη κοινωνία, λαμβάνει το πρωτότυπό της από την κοινωνία και τις σχέσεις ανάμεσα στα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος. Ούτε ο άνθρωπος ούτε η κοινωνία είναι καταστάσεις αυτονόητες αλλά οδεύουν σε μια συνεχή συγκρότηση και δυναμική τελείωση, στην οποία εμφωλεύει πάντοτε η απειλή του μηδενισμού και της διάβρωσης. Και ως μηδενισμός και διάβρωση θεωρούνται ο εγωισμός του ανθρώπου, η διαιρετική εγωκεντρική διάθεση με ατομικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Σκοπός του ανθρώπου είναι να ξεπεράσει την εγωιστική του διάθεση ώστε να μπορέσει να δημιουργήσει διαπροσωπικές σχέσεις. Ο εγωκεντρικός άνθρωπος αυτοαμύνεται για να γίνει πρόσωπο και νομίζει ότι ο εγωισμός μπορεί να τον σώσει, ενώ αντίθετα τον εγκλωβίζει μέσα στον μηδενισμό του.

Μόνο με το ξεπέρασμα του εγωισμού μπορούν να λάβουν υπόσταση οι καθαρές και ολοκληρωμένες κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Το ανθρώπινο πρόσωπο μπορεί να καταξιωθεί μόνο αν ξεπεράσει την αιτία του μηδενισμού. Ακόμη και ο πιο εγωκεντρικός άνθρωπος προσπαθεί να διαφυλάξει βαθιά μέσα του την έννοια της π. χ. της φιλίας και της κοινωνικότητας, ασχέτως αν οι εκδηλώσεις αυτές έχουν καθαρά συμβατικό ή υποκριτικό χαρακτήρα ή ακόμη έχουν σαν δέκτες ομόφρονες ή ομοϊδεάτες (αλληλεγγύη στα μέλη της ίδιας κοινωνικής ομάδας ή σπείρας). Όπου παρατηρείται ιδιοτέλεια, σφετερισμός ή κακία δεν είναι δυνατόν να εμφανιστεί και η Χάρη του Θεού, γιατί δεν μπορεί να υπάρχει κοινή ζωή. Η έννοια της ενότητας που υπάρχει ακόμη και μέσα στην άλογη φύση υφίσταται διότι υπάρχει συνοχή. Τίποτε δεν είναι απομονωμένο και ανεξάρτητο. Η ανεξαρτητοποίηση των λογικών όντων προκαλεί την διαταραχή του κοινωνικού ιστού ένεκα της ιδιωτικοποίησης των κοινών αγαθών, η οποία γεννάται από τον εσωτερικό φόβο του μηδενισμού. Να λοιπόν που βρίσκεται η αιτία της εγκληματικότητας, της βίας και της κοινωνικής αδικίας για την Ορθόδοξη Θεολογία: στην προσπάθεια του ανθρώπου να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερα αγαθά γιατί έτσι πιστεύει ότι μπορεί να ξεπεράσει τον φόβο της μηδενικότητας του.

Ακόμη και αυτή η βία σε οποιαδήποτε μορφή της δεν μπορεί να ερμηνευτεί έξω από τα κοινωνικά πλαίσια. Η προσπάθεια επιβολής του ανθρώπου επάνω σε άνθρωπό μόνο σαν αποτυχημένη κοινωνικότητα θα μπορούσε να ερμηνευθεί από

την στιγμή μάλιστα που απορρέει από τον φόβο της μη αναγνώρισης ή από την προσωπική ανασφάλεια. Με αυτό τον τρόπο ο άνθρωπος τείνει να καταστεί από κοινωνικό σε «ιδιωτικό» η εγωκεντρικό ον. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι έχουνε δύο πράγματα αλλά ένα και μοναδικό που μπορεί να αναπτυχθεί είτε θετικά είτε αρνητικά. Όμως μια παρόμοια κατάσταση μόνο ο άνθρωπος ως ελεύθερο πρόσωπο μπορεί να την δοκιμάσει και να την πραγματώσει. Η βία ως καθαρά αντικοινωνική συμπεριφορά είναι καθαρά γνώρισμα και εφεύρημα του ανθρώπου¹⁵.

Συνοψίζοντας κάνεις ολόκληρη την πατερική θεολογία θα μπορούσε να πει ότι το κακό, τα πάθη και κάθε μορφή βίας και εγκληματικότητας συνδέονται με το αυτεξούσιο του ανθρώπου. Η αμαρτία έχει προσωπικό χαρακτήρα¹⁶. Άρα λοιπόν μόνο δια του αυτεξουσίου μπορεί να καταπολεμηθεί και γι' αυτό χρειάζεται η ελεύθερη συγκατάθεση του ανθρώπου. Μόνον όταν συναισθανθεί την προσωπική του ευθύνη και την ταυτόχρονη υποταγή του στην αμαρτία έχει την δυνατότητα να τα πολεμήσει. Μόνο με την ελεύθερη συγκατάθεσή του στο αγαθό μπορεί να καταπολεμήσει το κακό¹⁷. Οποιαδήποτε άλλη αντιμετώπιση του προβλήματος είναι ημιτελής. Ιδιαίτερα η προσπάθεια της αποφυγής της προσωπικής ευθύνης επαναλαμβάνει ιστορικά την αμαρτία των Πρωτοπλάστων.¹⁸ Ο άνθρωπος λοιπόν δεν μπορεί να περιορίζεται και να κλείνεται στον εαυτό του και να αδιαφορεί για το οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του, από την στιγμή μάλιστα που συνδέεται άμεσα με το περιβάλλον του. Ως μέλος του σύμπαντος μετέχει στο κακό ή στο καλό που υπάρχει γύρω του, κατά συνέπεια το προσωπικό του κακό έχει συμπαντικές διαστάσεις. Κοσμολογικές συνέπειες δεν έχει μόνο το αμάρτημα των Πρωτοπλάστων αλλά έχει το κάθε αμάρτημα που διαπράττει ο άνθρωπος.

Μοναδικός λοιπόν τρόπος υπέρβασης αυτών των καταστάσεων είναι η ένωση του αμαρτωλού ανθρώπου με την πληρέστερη φανέρωση της θεϊκής αγαθότητας στο πρόσωπο του Χριστού. Ο Υιός και Λόγος του Θεού ενώνει υποστατικά την θεία και την ανθρώπινη φύση στο πρόσωπο του, ανακεφαλαιώνει ολόκληρη την κτίση και την οδηγεί προς την τελείωσή της, που είναι το πρόσωπό Του¹⁹. Στο πρόσωπο του Χριστού φανερώνεται η τέλεια ανθρώπινη αδιάσπαστη φύση, εμφανίζεται ο νέος Αδάμ.

Αυτή η υποστατική ένωση της θείας και της ανθρώπινης φύσης δίδει στον άνθρωπό την δυνατότητα να θεοποιηθεί και να γίνει κατά χάριν Χριστός. Με την μετάνοια και την επιστροφή στον Χριστό του κάθε αμαρτωλού ανθρώπου, μετανοεί και επιστρέφει ολόκληρη η φύση. Ο μετανοημένος άνθρωπος βλέπει την προσωπική του αμαρτία ως κοινή αμαρτία και ο αγώνας του για επιστροφή γίνεται αγώνας ολόκληρης της ανθρωπότητας. Διότι οι Πατέρες αντιλαμβάνονται τον άνθρωπο ως ολότητα και όχι ως διχασμένη ή διηρημένη προσωπικότητα. Ο Θεός τον οποίο «ουδείς εώρακε πώποτε²⁰» αποκαλύφθηκε και «ελάλησεν ημιν εν τω Υιώ²¹». Αυτή η αποκάλυψη του Υιού και Λόγου του Θεού μέσα στην Ιστορία δεν είναι απλώς κάποιο γεγονός αλλά η τελείωση και η ολοκλήρωσή της. Διότι με τον τρόπο αυτό εγκαινιάζεται η αρχή μια νέας ζωής που δίνει την πραγματική

υπόσταση στην ζωή. Αυτή η καινούργια ζωή εικονικά παρουσιάζεται μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας, που είναι το σώμα του Χριστού, και θα βρει την τελειοποίησή της στην Βασιλεία των Ουρανών. Η Ενσάρκωση του Λόγου είναι μια διαρκής πρόσκληση μέσα στους αιώνες για την μετοχή του ανθρώπου και της κτίσεως στην νέα αυτή ζωή.

Θεμέλιο αυτής της νέας ζωής είναι η μετοχή του ανθρώπου στο διαρκώς προσφερόμενο Σώμα και Αίμα του Χριστού. Η μετοχή αυτή έχει διπλό σωστικό χαρακτήρα για τον άνθρωπο. Πρώτον τον ενώνει υποστατικά με τον ίδιο τον Χριστό και κατά δεύτερον με τους συνανθρώπους του. Η ένωση αυτή μεταμορφώνει τον άνθρωπο και τον απομακρύνει από τους κινδύνους της απομόνωσης και του μηδενισμού. Τον κάνει το κατ' εξοχήν κοινωνικό ον.

Σε αυτήν μυστική ένωση δεν μετέχει μόνον ο άνθρωπος αλλά ολόκληρη η κτιστή πραγματικότητα. Από την στιγμή που τα πάντα δημιουργήθηκαν από το Θεό κατά φυσική συνέπεια και τα κτίσματα παραπέμπουν σε Αυτόν. Ο Δημιουργός Θεός είναι Αυτός που θεμελιώνει την λογικότητα των κτισμάτων και βεβαιώνει συνεχώς την αρχή του κόσμου. Τα όντα προέρχονται από το Θεό και η προσωπική φανέρωσή του στον κόσμο μεταμορφώνει την φυσική νομοτέλεια σε πραγματική κοινωνία²².

Η σύγχρονη επιστήμη διαπιστώνει καθημερινά την λογικότητα της φύσεως, της δομή και την σημασία της κινήσεως στα όντα. Αυτή όμως η λογικότητα δεν αντιμετωπίζεται από αυτήν ως προσωπικός δημιουργικός λόγος αλλά ως απρόσωπος νόμος. Υπάρχει όμως τεράστια διαφορά ανάμεσα στον δημιουργικό και προσωπικό λόγο και στον απρόσωπο νόμο. Όταν προσπαθεί κάποιος να υποτάξει τον προσωπικό λόγο στον απρόσωπο νόμο αυτομάτως για την Ορθόδοξη Θεολογία προσπαθεί να τον υπαγάγει στην φθορά και στον θάνατο. Όταν ο άνθρωπος βιώνει την καθημερινότητά του αποκομμένος από τις διαπροσωπικές του σχέσεις, τότε δεν μπορεί να βιώσει εμπειρικά την αληθινή ζωή εν Χριστώ, ούτε και μετέχει της γνώσεως του αγαθού.

Γι' αυτό και όταν βρισκόμαστε μπροστά στον απρόσωπο νόμο η αντίδραση και η αντίσταση είναι αναπόφευκτες. Είναι η αιώνια αντίδρασή του μπροστά στην φθορά και στον θάνατο. Και η αντίδραση αυτή λαμβάνει πολλές μορφές και σχήματα κατά την έκφρασή της. Ο σύγχρονος πολιτισμός μέσα από την αυτάρκεια των τεχνολογικών του επιτευγμάτων παραμερίζει και υποβιβάζει τόσο το πρόσωπο όσο και της προσωπικές και κοινωνικές του σχέσεις σε απρόσωπο και πολλές φορές ανεφάρμοστο νόμο και σε αντικειμενικές και απρόσωπες σχέσεις. Το αποτέλεσμα είναι να νεκρώνεται η ζωή και συνεπαγωγικά να επιφέρει την διάλυση και την ανομία. Σε αντίθεση οι Πατέρες τονίζουν ότι ο «νόμος» του Χριστού ο οποίος διακρίνεται και σε αυτή την άλογη φύση, φανερώνει την προσωπική και ζωαρχική ενέργεια του Λόγου του Θεού που καλεί τα πάντα σε ενότητα. Άνθρωπος, κοινωνία, κτίση και φύση αναγεννιούνται μυστικά μέσα από την παρουσία του Θεού

και την προσωπική κοινωνία μαζί του²³.

Αρχιμανδρίτης

Διονύσιος Ηρ. Παπαβασιλείου

Σημιώσεις :

1 Ματθ. 19, 17. Μάρ. 10, 18.

2 Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης θεωρεί τον Θεό ως τον μόνο Αγαθό κατάσταση που προέρχεται από την ίδια του την φύση, «Τω πρώτως και κυρίως αγαθόν, ου η φύσις αγαθότης εστί», Γρηγορίου Νύσσης, Περί του βίου του Μωυσέως 1, εκδ. W. Jaeger, τόμ. 7, 1, Leiden 1964, σ. 4.

3 Γεν. 1, 26. Στο σημείο αυτό γίνεται φανερή η διαφορά της δημιουργίας του ανθρώπου από την υπόλοιπη κτίση. Η δημιουργία «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση» σηματοδοτεί την μετοχή του ανθρώπου στο πλήρωμα των αγαθών, από την στιγμή που είναι εις θέση να θεοποιηθεί. Η «ομοίωσις» έχει έναν δυναμικό χαρακτήρα σε αντίθεση με την λέξη εικόνα που έχει έναν κάποιο στατικό χαρακτήρα. Κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας το «κατ' εικόνα» δηλώνει την κατάσταση που δημιουργήθηκε ο άνθρωπος, ενώ το «καθ' ομοίωσιν» την δυναμική απόστολή του. Από την στιγμή που ο άνθρωπος που δημιουργήθηκε «κατ' εικόνα» ακολουθεί τις εντολές του Χριστού και βιώνει την εν Χριστώ ζωή, οδηγείται στο «καθ' ομοίωση». Πρόκειται δηλαδή για μια δυναμική πορεία που σηματοδοτεί τον άνθρωπο. Μέσα σε αυτήν την δυναμική πορεία εδράζεται όλη η εν Χριστώ ζωή και η σωτηρία του ανθρώπου.

4 «Πάντων ένδόν περιφέρω ως συνέχων πάσαν κτίσιν πάντων έξω δε τυγχάνων πάντων ων κεχωρισμένος» Συμέων Νέου Θεολόγου, Ύμνος 27, 26-9, εκδ. J. Koder, Sources Chrétiennes, τομ. 174, σ.190.

5 «Ει δε δι' Υιού γέγονε, και εν αυτώ τα πάντα συνέστηκεν, εξανάγκης ο την κτίσιν ορθώς θεωρών θεωρεί και τον ταύτης δημιουργήσαντα Λόγον, και δι' αυτού τον Πατέρα νοείν άρχεται», Μ. Αθανασίου Αλεξανδρείας, Κατά Αρειανών 1, 22, PG 26, 6 Γεν. 2, 15.

7 Ρωμ. 8, 19-24.

8 Archim Sophrony, His life is Mine, Oxford 1977, σ. 67.

9 «Απαράδεκτον του εναντίου το Θείου», Γρηγορίου Νύσσης, Περί του βίου του Μωυσέως, εκδ. W. Jaeger, τόμ. 7, 1, Leiden 1964, σ. 4.

10 «Κακόν γαρ έξω προαιρέσεως εφ' εαυτού κείμενον ουκ εστί», Γρηγορίου Νύσσης, Εις τον Εκκλησιαστίκον, εκδ. W. Jaeger, τόμ. 5, Leiden 1964, σ. 407. Πρλβ. Μαξίμου του Ομολογητού, Προς Μαρίνον, PG 91, 56.

11 «Τα πάθη αρρωστία εστί της ψυχής, επισυμβάντα και επείσελθόντα τη φύσει, και εξαγοντα τα της ίδιας υγείας». Ισαάκ του Σύρου, Λόγος 83, εκδ. Ι. Σπετσιέρη, σελ. 317.

12 Βλ. Μαξίμου του Ομολογητού, Προς Θαλάσσιον, PG 90, 257.

13 Η Ρωμαιοκαθολική Θεολογία και ιδιαίτερα η μεσαιωνική, διαφέρει στο σημείο

αυτό από την Ορθόδοξη, από την στιγμή που παρουσιάζει την αμαρτία ως αστοχία και ποινικό παράπτωμα, τον δε Διάβολο ο οποίος παρασύρει τον άνθρωπο στην διάπραξη της ως τιμωρό όργανο του Θεού. Στηριζόμενος στον Ιερό Αυγουστίνο ο Ανσέλμος Καντεμβουρίας θα μιλήσει για την ικανοποίηση της θείας δικαιοσύνης (*sodisfactio Dei*). Ο άνθρωπος δικαίως βρίσκεται κάτω από την επήρεια του Διαβόλου από την στιγμή που με την διάπραξη της αμαρτίας θα παραβιάσει την δικαϊκή τάξη που επέβαλε ο Δημιουργός. Ο θάνατος του Χριστού, του μοναδικού εντελώς αθώου, επάνω στον Σταυρό, πράξη που ενεργεί ο Διάβολος δια του ανθρώπου, δημιουργεί τις απαραίτητες προϋπόθεσεις για να απαιτήσει ο Πατέρας την απελευθέρωση του ανθρώπου. Με αυτόν τον τρόπο ο Διάβολος πληρώνει για την αδικία που έκανε στο πρόσωπο του Χριστού: «*Non autem Diabolus potentia dei, sed justitia superandus fuit*» (ο Διάβολος δεν νικήθηκε από την δύναμη του Θεού, αλλά με την δικαιοσύνη), Βλ. Αυγουστίνου, *De Trinitate* 13, 14, PL 42, 1027-1028. *De Civitate Dei* 14, 13-15, PL 41, 420-424. Αντίθετα η Ορθόδοξη Θεολογία τονίζει στον άνθρωπο την ελευθερία των πράξεων του, ο οποίος αν και γίνεται ενάντιος του Θεού βρίσκεται πάντοτε κάτω από την εξουσία του Διαβόλου. Ο Σταυρικός θάνατος του Χριστού συντρίβει τις αρχές και εξουσίες του σκότους και θεραπεύει κάθε τραύμα της ανθρωπότητας. Και αυτό από καθαρή αγάπη προς τον άνθρωπο. «Έδει γαρ ως αληθώς, έδει, σοφόν και δίκαιον και δυνατόν όντα κατά φύσιν τον Κύριον□ ως μεν σοφόν, μη αγνόησαι τον τρόπον της ιατρείας□ ως δίκαιον δε, μη τυραννικήν ποιήσασθαι του κατειλημένου κατά γνώμην υπό της αμαρτίας ανθρώπου την σωτηρίαν□ ωε δε παντοδύναμον, μη ατονήσαι προς την της ιατρείας εκπλήρωσιν». Μαξίμου Ομολογητού, *Περί διαφόρων αποριών*, PG 90, 629. Πρβλ. Ν. Ματσούκα, *Το πρόβλημα του κακού. Δοκίμια πατερικής Θεολογίας*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 160-163.

14 Αριστοτέλους, *Πολιτεία* α, 1253a.

15 Ακόμη και στο ερώτημα αν η βία είναι έμφυτη στον άνθρωπό η προέρχεται από το κοινωνικό του περιβάλλον η Ορθόδοξη Θεολογία λαμβάνει ενοποιητική θέση. Από την φύση του κάθε ζωντανός οργανισμός αντιστέκεται στα εμπόδια και τις δυσκολίες και προχωρά σε διάφορες αντιδράσεις. Βεβαίως σήμερα όπου η κοινωνία τείνει να γίνει απρόσωπη μέσα από την εκβιομηχάνισή της και να εκφυλίζει με αυτόν τον τρόπο την ανθρώπινη κοινωνικότητα η μορφές βίας που παρατηρούνται είναι πιο έντονες και περισσότερο σατονόμορφες. Η βία είναι παθολογική κατάσταση που προέρχεται από την αποτυχία του ανθρώπου να κοινωνικοποιηθεί. Πρβλ. Ν. Ματσούκα, *Το πρόβλημα του κακού. Δοκίμια πατερικής Θεολογίας*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 226-240.

16 «Έξω των προσωπικών σχέσεων δεν νοείται αμαρτία» Αρχιμ. Σωφρονίου, *Περί προσευχής*, Έσσεξ Αγγλίας 1993, σ. 50.

17 «Μη τοίνυν έξωθεν το κακόν περισκόπτει, μηδέ αρχέγονόν τινα φύσιν πονηρίας φαντάζου□ αλλά της εν εαυτώ κακίας έκαστος εαυτόν αρχηγόν γνωριζέτω» Μ. Βασιλείου, Εις εξαήμερον 2, 5, ΡG 29, 37-40.

18 Σύμφωνα με την βιβλική διήγηση ο Αδάμ ρίχνει την αμαρτία του στην Εύα η οποία τον παρέσυρε, ομοίως και η Εύα στο φίδι. Στην ουσία όμως και οι δύο θα ρίξουν την ευθύνη στον Δημιουργό ο Οποίος στην ουσία δημιούργησε την Εύα και το φίδι.

19 Εφ. 1, 10.

20 Ιω. 1, 18.

21 Εβρ. 1, 2.

22 «Ουκούν νους ών, όντως νοεί τα όντα ως ών. Ει ούν νοών εαυτόν τα όντα νοεί, αυτός εστί τα όντα» Μάξιμος ο Ομολογητής, Σχόλια εις το περί θείων ονομάτων 6, ΡG 4, 320.

23 Πρβλ. Γ. Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 66-103

Πηγή: [Sacra Arcidiocesi Ortodossa d'Italia e Malta- en-ypomoni-akymanto.blogspot.gr](http://Sacra_Arcidiocesi_Ortodossa_d'Italia_e_Malta-en-ypomoni-akymanto.blogspot.gr)